

Tznius - Gairus
Feb. 16, 2003

שו"ת היכל יצחק אבן העזר א סימן כא

שאלה: כ"א כסלו, תש"ט. בזמן האחרון מתרבים המקרים שבאים אלי אנשי מדינתנו יהודים הנשואים עם נכריות (וכן להיפך) ע"י ערכאות ומבקשים לגייר אותם ולהשיאם ע"י חו"ק מפני שעומדים לעלות לא"י.

(א) עפ"י רוב יש לנכריות (או לנכרים) הללו זכויות מיוחדות שהצילו את בעליהן (או נשותיהם) בזמן השמד ממות ע"י זה שמאנו למלאות פקודות הרשעים הנאצים להפרד ולהתגרש מבעליהן היהודים והביאו עצמן בסכנה גדולה בשביל זה ונשלחו למחנה הסגר.

(ב) יש שבאות מעוברות ורוצות להתגייר כדי שהולד יולד כיהודי.

(ג) יש שיש להן מכבר ילדים מבעליהן היהודים ורוצות לגייר הילדים עמן.

עד עתה סירבתי להכניס את הללו תחת כנפי היהדות מפני שאין כוונתם לש"ש כי אם לשם עליה לא"י ונהגתי כפי הדין בשו"ע (סימן י"א) הנטען על העכו"ם וכו'. אבל רואה אני את גודל הטרגדיא הנוראה של מאות משפחות הרוצות לעלות ארצה ומצד שני לבי נוקפי לקבל עלי האחריות. לכן אני פונה למעכ"ת בתור הרב הראשי למדינת ישראל להורני הלכה למעשה בענין זה.

תשובה: [הטעם שהנטען, או הבא, על הנכרית לא יכנוס. קבלת גרים, וגר קטן, בימינו]. שלום וברכה.

מכתבו מיום כ"א כסלו ש, ז, נמסר לידי רק היום. זוהי באמת בעיה קשה. וזה זמן ששלחתי חוזר בענינים הללו, לחברי מועצת הרבנות הראשית לא"י לדון ולהגיע ב"ה לידי מסקנה. ואולם הדבר עדיין לא יצא לפועל.

(א) הקושי הגדול שבדבר הוא לא מצד הדין של הנטען על הנכרית, וכו', שנאמר רק הנטען ודין המשנה הוא, לפי המסקנה בגמרא, (יבמות כד ע"ב) שלא לתת חיזוק ללעז, שנאמר הסר ממך עקשות פה ולזות שפתים, אבל כשכבר כינס אותה (בחוקיהם) מה שייך טעם זה? אכן בתוספתא (יבמות פ"ד) מפורש עכו"ם שבא על בת ישראל אעפ"י שנתגייר לא יכנוס, משום שחוששין שנתגייר כדי להינשא לה, וא"כ לאו דווקא נטען, ולמה נאמר במשנה נטען? בשלמא מעיקרא שסברו שיש חשש על עצם הגירות נחא, דקס"ד אפילו נטען, אבל למסקנה משום לעז, דאתי לאחזוקי לקלא קמא מאי טעמא? ובש"ע סימן י"א סעיף ה' - ו' נאמרו שני הדברים הנטען מנכרית וכו' ועכו"ם ועבד שבא על בת ישראל וכו'. וצ"ל שבבא עליה החשש שמתגיירת לשם אישות הוא חזק, וע"כ אין לקבלה לכתחילה, ואם נתגיירה לא יכנוס לכתחילה, אבל בנטען אין זה רק ספק, ומשום כך אין לחוש לקבלה אפילו לכתחילה, ואין למנוע לכתחילה את הנישואין אלא משום חיזוק הלעז, וע"כ שני הטעמים קיימים, בנטען שלא לחזק את הלעז, ובבא עליה אין טעם לחשש של חיזוק הלעז, אבל לא יכנוס, משום גדר וסיג, שלא ירבו גרים כאלה, ומיהו בשני המקרים אין לקבלם לכתחילה, שבשניהם יש לחוש שאין הגירות לשם שמים, ובדיעבד גרים הם, אלא שלענין לכנוס, יש הבדל שבמקרה הראשון אין החשש אלא משום חיזוק הלעז, ובמקרה השני הוא לא משום חיזוק הלעז, אלא משום גדר וסיג, כנ"ל, ואפשר להיות נ"מ לדינא, והיינו שאם בדקו בית דין את מוציאי הקול, ומצאו שהוא שקר גם לכתחילה יכנוס, כמו לענין קלא של קידושין, דמבטלינן קלא, משא"כ במקרה האחרון שאין זה לעז אלא דבר ברור שבא עליה, אין מקום לכנוס, אלא כששניהם מכחישי, ואין יסוד להחזיק שבא עליה, אבל כשמודים לא שייך דבר זה. וכ"ת אין אדם משים עצמו רשע, זהו שאין עונשין אותו על כך, בעונש אחר, אבל למנוע הכניסה, לא שייך דבר זה, ועוד שיש דרכים שנאמן אדם בכך, כגון שבא לבקש תשובה וכפרה, וכו', ואכ"מ.

(ב) ולענין נדון דידן, הרי י"ל שכשכבר הם קשורים בנישואים אזרחיים, והקשר קיים עפ"י חוק המלכות, לא שייך לאמר שמתגייר או שמתגיירת לשם אישות. ואם כי יש לחוש עדיין שהיא מתגיירת מפני שהוא מתחרט, והוא לוחץ עליה, והוא מתגייר משום שהיא לוחצת עליו, אבל אין החשש כ"כ גדול, וכיון שבדיעבד גרים הם, אין לנו לחוש כ"כ, ושאיני היכא שהוא בא עליה בודאי, ולא נשאה אפילו בדיניהם, שאז הרי יש חשש של גירות לשם אישות, שהוא רוצה באשה זו, ואינו רוצה לישב אתה בלי נשואין או לישאנה בנימוסי הגוים, משא"כ שכשכבר נשואים ואגודיים זב"ז, אין טעם כ"כ שלא לקבלם, ואם מקבלים לכתחילה, ודאי שמסדרים להם אח"כ חופה וקידושין כדמו"י.

אלא שכאן יש חשש אחר, שהכוונה היא לשם עליה לא"י, אך זה תלוי במצבם במדינתם, שאם המצב הוא כך, שבתור זרים לא יוכלו להשאר במדינתם, הרי הכוונה שלא לש"ש גלויה, אבל אם אפשר להם להשאר במדינה, אלא שהם חפצים בארץ ישראל, הרי זו לכאורה כוונה לשם שמים, שהם עוקרים דירתם ועוזבים פרנסתם לנוע לארץ אחרת, ודווקא לא"י, הרי ניכר שכוונתם להאחז בעם ישראל, ובארצו, והיינו שניכר לבית דין שהוא והיא רוצים בכך, (שאם רק צד אחד, הינו הצד הישראלי, רוצה, הצד השני מסכים על כרחו, כלומר הצד שהוא גוי, שהוא קשור ואחוז בצד שהוא ישראל). ואז הרי זוהי כוונה טובה, ואין צריך למנוע את קבלתם. אבל אם אין להם אפשרות להשאר שם במדינתם וההכרח הוא להם לעלות לא"י, הכוונה פוגמת ואעפ"י כ"י יש מקום לצדד בזכותם, עפ"י הגר"ש קלוגר ז"ל, בחכמת שלמה אה"ע ס' י"א, סעיף ה' ובשו"ת טוב טעם ודעת, שבמקרה שברור הדבר שלא יפרשו זמ"מ בשום אופן ויצא לתרבות רעה או האיש, או האשה, ועלול שהיא או הוא, היהודי או היהודיה יעבור לדת הנוצרית, אפשר לקבל. אך בזה יש תנאי הכרחי לעיכוב, והוא שהרב יחקור ויבדוק עד שתתישב דעתו עליו, שהבא להתגייר, הוא אדם בעל רגש דתי, ושכשיסבירו לאדם זה, איש או אשה, את עיקרי הדת שלנו ואת המאור שבמצוותיה, בטוב טעם ודעת, מסתבר שישמרו, שבת וכשרות, וטהרת משפחה, וכו', וצריך ג"כ שיבטיחו בפירוש על מצפונם, לשמור את היהדות כולה, וצריך

לקבל ג"כ הבטחה מהצד היהודי שהוא או היא ישמור, לפי שאחרת תהא האשה גרורה אחרי הבעל, והאיש מושפע מאשתו, וד"ל, וצריך להסביר להם, שאעפ"י שיש הרבה יהודים שאינם שומרים, הרי ישראל אעפ"י שחטא ישראל הוא, אבל הבא להתקבל בברית ישראל, א"א אלא בדרך הנ"ל, ואז אפשר לגיירו או לגיירה, ואז אני אומר במדה מרובה בשעת הדחק בשום לב למצבם החמור, ולעובדה של הזכויות שיש לבני אדם הללו כפי שקבע כ"ת במכתבו הנ"ל סעיף א'.

(ג) ודע שאעפ"י שהדין כבר מימי התנאים ז"ל הוא שבדיעבד כולם גרים הם, יש לי חשש רציני בזה"ז, לפי שלפנים בישראל, היה העברין נבזה ונרדף בעמו, וע"כ כשקיבל עליו גוי יהדות, אעפ"י שהסיבה הראשונה שהניעתו לכך היתה אישות, הרי ידע שיהא מצבו רע מאד בחברה היהודית, (ומהחברה הגויית היא תלוש ונעקר), אם לא יתנהג כתורה, משא"כ בימינו שכ"כ הרבה יש חפשים, ולא רק שאינם מתקשים בגלל זה, אלא שעומדים עוד בראש האומה והקהלות, וע"כ יש לחוש שאיננו באמת מקבל עליו לשמור את המצוות, אלא שמשום הסיבה, הוא אומר בפיו, אבל לבו כל עמו, והריטב"א אומר שאגב אונסו גמר וקיבל, ובימינו י"ל שאגב אונסו הוא אומר מה שאומר אבל למה לו לגמור בדעתו לשמור באמת וד"ל, וע"כ היום האחריות מוטלת ביותר על הרב להתבונן בכל מקרה עד שתתישב דעתו עליו שבני אדם הללו מסתבר שבאמת ישמרו את דת קדשנו.

(ד) ע"ד נשים נכריות הנשואות ליהודים ומעוברות ורוצות להתגייר כדי שהולד יהא יהודי. הנה זוהי שאלה של גיור האם ותלוי בהנ"ל, אם יש לקבל את האם, אלא שכאן לכאורה הדבר יותר קל, שהכוונה כדי שהולד יהי יהודי זוהי לכאורה כוונה טובה לש"ש, ואין זה בכלל גירות לשם דבר, כלומר מפני עילה שאינה ענין של גירות לשם שמים. אבל אם המשמעות היא שהיא אין לה רצון כשהיא לעצמה להיות יהודיה, אם כן לכאורה הכוונה היא רק בשביל ילדה שיהא קל להעלותו לארץ, ולסגלו שם אח"כ. אבל הדבר חוזר להנ"ל, שזה תלוי בראות עינו של הרב, וכמו שפירשתי לעיל, שאעפ"י שגר קטן כשהביאוהו אביו ואמו מטבילין אותו ע"ד בי"ד לפי שזכות היא לו, הכא שאני, שאין אנו מטבילין אותו אלא אותה, ותלוי בדידה, וחוזר להנ"ל כפי שהותנה לעיל שאם יש לקבלה, מקבלין אותה, וממילא הבן נעשה גר.

(ה) וכשרוצות לגייר עצמן וילדיהן שנולדו מיהודי אתן הכל חוזר להנ"ל. אלא שאעפ"י שקי"ל שגר קטן שהביאוהו אביו ואמו מטבילין אותו על דעת בית דין לפי שניחא לו במה שהוריו עושים, והעיקר לדעת במה רוצה האב, וכאן אעפ"י שמבחינת הדין אין זה אביו, אבל מכיון שהוא אביו הטבעי, ג"כ שייכת הסברא שניחא ליה במאי דעביד אבוהו. אבל כאן יש קושי אחר, שאם האב והאם שניהם גוים, וניכר שהם חפצים שילדם יהא יהודי, אלא שהם עצמם מהססים לקבל עליהם את עול הכבוד של התורה, מסתבר שיגדלו את בנם ליהדות, כי אל"כ למה מביאים אותו לגיור, ואין חשש שהולד ילמד מהם, שהוא יודע שהם נכרים, אבל כשהאב הטבעי הוא ישראל ויראה הבן שאיננו שומר מצוה ושהאם שהתגיירה איננה שומרת, איזה סיכויים יש כאן שיתחנך ליהדות, ולמה לנו להכנס בצרה הזאת, וע"כ הענין חוזר למה שאמרת, לעיל, שאם לפי אומד דעת הרב יש סיכויים שההורים ישמרו יהדות, ויש חשש של תרבות רעה, אם לא נקבלם כנ"ל, אפשר לקבל וכמבואר לעיל.

ובזה הנני ידידו מוקירו מאד, החותם בברכת ציון וירושלים, המקוה לראותו בקרוב בעיר קדשנו ת"ו. יצחק אייזיק הלוי הרצוג הרב הראשי לארץ - ישראל

הלכות גירות ודרך ביצוען

נתעוררו עכשיו שאלות גדולות אצלנו בהלכות גירות הנוגעות למעשה באופן דחוף. בין העולים החדשים שבאו ממחנות שונות ישנן זוגות של נשואי תערובת, שהגיעו מן הגולה על מנת להשתקע בארץ; ישנם גם ילדים שנולדו מנשים נכריות וצריכים לקבלם לדת משה וישראל ע"י גירות כד"ת. הדחיפות שבדבר היא מפני שכל אלה עלולים להתערב בין הצבור במשך זמן קצר ולא יודע מוצאם כלל. השאלה נחלקת לשני סעיפים (א) אם אפשר לקבלם בתור גרים אחרי שכונתם לשם אישות, כי רק מפני שנשאו ליהודי לכן באו להתגייר. (ב) אם נוכל להאמין להם כשאומרים שמקבלים עול מצוות, אחרי אשר הנהגתו של הזוג היא לעת עתה שלא עפ"י התורה, שהרי הם חיים יחד, וכל שכן במקרה שהצד היהודי לא שומר מצוות בכלל הרי קשה לחשוב שהצד הנכרי ישמור המצוות לכשיתגייר. אגב נבאר גם אם אחרי הגירות נוכל לסדר להם קדושין, אחרי שנפסק להלכה בנטען על הנכרית ונתגיירה הרי זה לא יכנוס, כמפורש במשנה פ"ב דיבמות ובאה"ע סי' י"א.

כמו כן נברר דין גירות של קטנים, כשהאב או האם מביאים אותם לגיורם היאך צריכים לנהוג?

אמנם בגולה נהגו כמה רבנים מובהקים לבלי לקבל כלל גרים הבאים להתגייר שכונתם לשם אישות, ומקפידים ביותר על אישה נכריה הבאה להתגייר לשם נישואין, מפני שזרעה כמותה, ובכל ימי רבנותי במדינת אנגליה עמדתי בתוקף ע"ז שלא לקבל גרים לשם אישות. אולם שם הרי היו לנו נימוקים וטעמים נוספים שאינם שייכים בשאלות שלפנינו: א. מפני ששם לדאבוננו היה זורם נחשול של נישואי תערובת, העלול ח"ו להציף את המחנה, וצריכים היו לעצרו בכח; היה מקום לחשוב שם שכל גר וגירת הנכנסים לתוך משפחות ישראל ע"י גירות מאושרת פותחים פתח לאחרים מצעירנו שיעשו גם הם כמעשיהם לשאת נכריות או נכרים בערכאות, על סמך זה שסוכ"ס יקבלום בי"ד לגרים וע"י זה הפרץ נבעה ועלול להתרחב ביותר, ואין פה המקום להאריך. ב. מפני שהגרים נשארים באותה הסביבה וחיים באוירה הקודמת ואינם מרגישים את עצמם מנותקים

מן העבר שלהם, (ולפעמים יש להם קשר תמידי עם הקרובים הקודמים והמכירים הנכריים) ואין גר שכוה חושב ורואה את עצמו שהוא מבחינה רוחנית כקטן שגודל, כשאינו מכיר את השינוי שבא בארחות חייו. כל זה בגר שנשאר במקומו ובאווירה שגודל וחונך בה בגיורתו; אבל כשנעקר ממקומו ובא להתגייר אצלנו כשהוא רחוק מסביבתו יש להתבונן היטב, כי בדיעבד הלכה כדברי האומר כולם גרים הם (יבמות כד:). וכן מפרש הרמב"ם בפרק י"ג מהל' איסר"ב, דלכן קיימו שלמה המלך ושמשון את נשותיהם. אכן שם מפורש כי רק ב"ד הדיוטות קבלו אותן, ובת"ד של מומחים היו חוששין להם, לא דוחים אותם אחרי שטבלו ולא מקרבים אותן עד שתיראה אחריתן. מוכת משם כי אף שבתחילה נתעוררו לקבל דת יהודית בשביל איזה דבר אחר, כמו גישואין וכדומה מ"מ הגירות מהני אם התנהגו ביהדות, שזה מוכיח כי כשהגיעו לכך קבלו עליהם להדבק ביהדות בלב שלם, באופן שגם כשתחבטל הסיבה לא יזווג מאמונת אמת ולכן נחשבים גירי אמת, וכן הסבירו הראשונים דאגב אונסייהו גמרי וקבלי.

אולם לפי"ז יוצא כי אם אח"כ נתברר שאין הגרים הללו שומרים המצוות שקבלו הרי איגלאי מילתא שלא קבלו עליהם את היהדות אלא לפנים ואין בגירותם ממש, ויתחייב כי הגירות לשם אישות אם שאינה מתנהגת בדת יהודית צריכים לאוסרה על בעלה, משום שסופה מוכיח על תחילתה שלא נתגיירה בלב שלם, אפי' למ"ד כולם גרים הם, וכ"ש שילדיהם אינם נחשבים כיהודים, וזה דבר תמוה שלא שמענוהו מעולם. אך לענ"ד נראה שאין לומר כן, כי אין להוציאן מחזקתן ואפשר מאוד כי בשעה שקבלו עליהן להדבק בדת יהודית היתה כוונתן רצויה וקבלו עליהן באמת לשמור כל מה שנכלל בדת זו, וידועים הרבה מקרים כאלה שגשים שנתגיירו נזהרו יותר מבעליהן, והשתדלו גם לקרב את הבעל שישמור המצוות, ומה שלא שומרת עכשיו הוא מפני שלא עמדו בנסיון ונתקלקלו אח"כ בהשפעות לא טובות, אבל עצם הקבלה היתה בלב שלם, ומכל שכן באלה שכבר גישאו לבעליהן בנישואין אזרחיים וידועות שבעליהן לא ירחיקו אותן אפילו לא יתגיירו, ואם כן הרי כשהתאמצו להתגייר רצונן הוא להדבק בדת קדשנו ובאומה הישראלית ובעתידה, ולכן בדיעבד ודאי נחשבות כגרי אמת, ובמצב המיוחד שאלה נמצאים עתה, שע"י שנרחק אותם מרחפת סכנה רוחנית על המשפחה כולה שלא תסטה ח"ו מדרך היהדות הרי זה כדיעבד גמור.

ונראה לענ"ד לומר כי מה שכתב רבינו הרמב"ם כי ביה"ד הגדול היה חושש עד שתיראה אחריתן אין פירושו שבי"ד יראו שמא יעשו עבירה כנגד דיני תוה"ק, אלא הכוונה שמא ישונו לעבוד עבודה זרה, כי על זה בוודאי אמרינו שצריכים בירור מוחלט, אם נתרחקו מעבודת אלילים שהורגלו בה, וכל זמן שלא נתברר לגמרי פרט זה אנו חוששין שמא יחזרו לסורן, אבל במקום שאין כל חשש

זה של ע"ז שם אין מחוייבים לחשוש שמא לא יקיימו את מצוות התורה, ומלשון הרמב"ם מוכח כן בפירוש, שכתב שם הלכה ט"ו, "שכל החוזר מן העכו"ם בשביל דבר מהבלי העולם אינו מגרי הצדק", ומוכח שצריכים ביחוד לדקדק אם חזר מן העכו"ם, היינו מע"ז ממש מפני שכל הסביבה הקודמת שלה שקועה באמונה זרה, וכן להלן בהלכה י"ז כתב, "ואפילו חזר ועבד כו"ם הריהו כישראל מומר" ולא הזכיר אם עבר עבירה אחרת ודו"ק. ונקודה זו חשובה מאד ומפורשת בדברי הרמב"ם ואין חולק עליו.

ובהשאלה שלפנינו הנה יש עוד טעם חשוב שאנו מחוייבים לקרבן, שהרי אלה שהגיעו לארץ ישראל ונתרחקו מכל סביבתן הקודמת ומתפרסמים כיהודים בכל התעודות שלהם הרי ברור שאין דעתם כלל להשאר דבוקים באמונה זרה. ואמנם ידוע בזמננו כי האדוקים באמונתם, גם אחרי שנתגירו לא הסכימו ללכת לא"י וכשבאו לכאן מאיות טעם שהוא מתרחקים הם מעניני יהדות. ולכן אין לומר על הבאות להתגייר שהן תלויות ועומדות עד שתתברר הנהגתן אם גם להבא שומרות הן כל המצוות, אלא גחשבות בדיעבד לגירות, ברם יתכן כי ישנם אולי יחידים שעדיין מחוברים באיזה קשר לאמונתם הקודמת ויש לבחון ולבדוק כראוי כל מקרה בפני עצמו.

כללו של דבר כי בשעת דחק כזו שאי אפשר בשום אופן למנוע שיתערבו עולים זרים בין בני ישראל צריכים לגיירם כדין תורה, כדי להסיר מכשולים ממשפחות ישראל שיתערבו בהן, וכשראו שלא חזרו לסורן במשך חודש ימים וכדומה אין להסס יותר.

שוב מצאתי בספר אחיעזר ח"ג סי' כ"ו שפוסק כן להלכה בכמה דברים, ונהניתי מאד שכונתי לדעתו הגדולה, ונדון בדבריו בפרטות בפרק הבא. ובנוגע לדין נטען על האשה מפרש שם ג"כ בשם גדולי האחרונים, דהכי דיש לחשוש לעברות המורות, מתירין להן להנשא בחופה וקידושין כדת, וכ"ש כאן שע"ז אנו מונעין התערבות של בני נכר במשפחות ישראל, כמו שהזכרתי לעיל.

ב.

ובנדון האמור אם יש לחשוש שמא הבא להתגייר (אפילו כשנראה לנו שרוצה הוא להיות יהודי בלב שלם) לא ישמור את דיני התורה ראיתי בספר אחיעזר (חלק ג' תשובה כ"ו) הדין בזה ונראין דבריו מאד, וז"ל באות ד': "ולבד זה נראה דדין זה דנכרי שבא להתגייר ולקבל עליו כל המצוות חוץ מדקדוק אחד מדברי סופרים אין מקבלים אותו היינו במתנה שלא לקבל ושיהיה דבר זה מותר לו מן הדין, בזה אין מקבלין אותו דאין שויר ותנאי בגירות ואין גירות לחצאת. אבל במי שמקבל עליו כל המצוות אלא בדעתו לעבור לתיאבון אין זה חסרון בדין קבלת המצוות". אח"כ מציין הנהמ"ח ממה שכתוב בשו"ת חמדת שלמה,

(חיר"ד סי' כ"ט וסי' ל'), דהודעת המצוות וקבלת המצוות שני ענינים הם. דקבלת המצוות הוא בסתם, שקבל עליו להכנס בדת יהודית. והודעת המצוות להודיע לו ענין המצוות ושכרן ועונשן, וזה אינו מעכב. ולעולם קבלת המצוות בסתם מעכב, דזה עיקר הגירות וכמ"ש הרמב"ם דבעי קבלת המצוות בשלשה. ובזה דחה דברי הרה"ג מהר"י פאוען שחשב לגייר לפי שחשב שלא ישמור דיני ישראל כהלכה. ע"ז אומר הגהמ"ח: „אפ"ל דאין לחוש לזה כיון שמקבל עליו כל המצוות, אי שחושב לעבור על איזה מהמצוות אח"כ לתיאבון, מ"מ אין זה מניעה לקבלת המצוות. ודווקא היכי שמתנה שלא לקבל עליו, זה חסרון בקבלת המצוות דמעכב". הוא מוסיף כי „היכי שברור הדבר שבדאי יעבור על איסורי תורה חילול שבת ואכילת טריפות ואנו יודעים בברור מוזנתו שאינו מתגייר רק לפנים ולבו בל עמו, הרי אומדנא דמוכח שמה שאמר שמקבל עליו המצוות לאו כלום הוא. א"כ זה חסרון בקבלת המצוות דמעכב" עיי"ש.

מכל זה מתברר לנו הקו הנכון האיד לגשת אל ענין הגירות בנוגע לקבלת המצוות, שכשנראה לנו כי מקבל הוא עליו לשמור המצוות בתום לב זוהי קבלה נכונה, ואין מקום ליגע אותו בשאלות (כמו ששמענו פעם) לאמר: „ומה תעשה כשיבוא הממונה וידרוש ממך שתסע אליו ביום השבת, ואם לא תבוא יפטרוך?" כי לדברי ה"אחיעזר" אפילו אם יאמר בענין גדול שפרנסתו תלויה בו יהיה מוכרח לחלל שבת אין זה מניעה בקבלת המצוות, אלא שחושב שלא יוכל לעמוד בנסיון לאבד פרנסתו, אעפ"י שהדין מחייב אותו בזה. ו"אחיעזר" אומר דאף שבדעתו לעבור לתיאבון אין זה פוגע בקבלת המצוות. כדאי לעיין בנקודה זאת, המביאה כמה פעמים לחלוקי דעות בדיינים, וגורמת צער רב שלא לצורך. וכדאי גם להזכיר דברי רבנו הרמב"ם כי אם עבר הגר עבירות אח"כ אין זה פוגע בגירות שלו, וראיתי בערוך השולחן (סי' רס"ח אות ח') האומר שאחר הטבילה מיד הריהו כישראל ואם חזר לסורו הריהו כעברין יהודי ואם קידש אשה קידושו קידושין, כי אחרי הטבילה הריהו יהודי לכל דבר.

ובמיוחד אני חושב כי אלה שבאים מרוסיה במשפחות מעורבות, אין להחמיר עליהם בשאלות קשות, מפני שנראה להם כאילו אנחנו מתגרים בהם. העובדה היא שהם רוצים באמת להתגייר, וזה ברור לנו משתי פנים. מצד אחד הרי לא קלטו כלל את יסודות הדת הנוצרית מפני שלא לומדים שם דת בדרך כלל וכ"ש לצעירים, שאין זכר לכך בבתי ספר שם, כמו כן נקעה נפשם מהלהג שבדברי הכפירה הגסים שהם מלעיטים את הצעירים עד כדי הקאה. וכשמפרשים להם את עקרונות דת קדשנו זהו אצלם כדיו כתוב על גייר חדש שאינו נמחק מהר, ומצד השני הבאים משם לכאן מלאים מרירות נגד הרדיפות על היהודים והשמצות שלהם על הדת שלנו, וגם לבם מר מאד נגד ידידיהם וחבריהם הגויים שלא עמדו להגן

עליהם ובגדו בידידותם. ומפני זה כשאנו מקבלים אותם באהדה הם בלב שלם מתקשרים עם העם היהודי וגם עם עצם היסודות של דת קדשנו, כמו שמירת שבת קדש ומאכלי-כשר וכדומה. ואם הם אומרים בפה מלא, אחרי שמפרשים להם מקצת מצוות קלות ומקצת מצוות חמורות, כי מקבלים עליהם לשמור זוהי קבלה נכונה ואחרי הטבילה הם יהודים. אין איפוא מקום לחששנות יתירה שתגרום ח"ו לרחק אותם וע"ז לרחק את המשפחה כולה. ואף כשהדחיפה לגירות באה מפני תועלת שמצאו בזה אין זה מבטל חלילה את עצם הקבלה, כפי שנתפרש לעיל, ומצוה לגיירם מיד ולא להשהותם, כפי שנזכר בפוסקים „אח"כ מטבילין אותם מיד", ובתלמוד (יבמות מ"ז) „שהויי מצוה לא משהינן".

ג

כל האמור כאן בענין קבלת עול מצוות הוא בנוגע למקרים לא שכיחים, שיכולים להביאו לידי נסיון ובדעתו שלא לעמוד בנסיון קשה כזה. שאין זה מעכב את הקבלה; אבל אם שכיחים הודמנויות כאלה בכל אורח חייו וחושב שלא יוכל להתגבר עליהם בכלל וזה יאלצהו לעבור עבירות אז אין קבלת עול מצוות שלמה אצלו, וזה מעכב. ולכן אם הגר קובע מקומו בקבוץ לא דתי, אעפ"י שאומר כי אינו אוכל בשר ולא יעבוד בשבת, נראה לומר כי אין כאן קבלת עול מצוות, שהרי אם אין במקום מגוריו שום כשרות הרי אסור להשתמש בכליהם וגם כשאינו עובד בשבת בקביעות מזדמנים לו תמיד מקרים שונים של חילול שבת קדש וקשה לעמוד בנסיונות תמיד. נקודה זו היא הכי חמורה בקבלת גרים וקשה להגדיר אותה כראוי, ולכן נראה לי שבכל מקרה כזה צריך בזמננו בית הדין לדון בכובד ראש מיוחד וגם להועץ עם בעלי הוראה מומחים לקבוע כראוי אם יש שם קבלת עול מצוות שלמה, שהיא מעכבת בקבלת הגר. ובדיעבד אם כבר קרה שהוא נתגייר אי אפשר לדחותו וידועה הגמ' בשבת דף ס"ח, בגר שנתגייר בין העכו"ם, עיי"ש.

יש בזה עוד פרט חשוב שדורש עיון מיוחד בכל מקרה ומקרה וזה בנוגע למקרה מיוחד בוזג מעורב, אשר הצד הנכרי הבא להתגייר רוצה באמת לשמור המצוות, כפי שנראה הדבר לבי"ד; אולם הצד היהודי נמצא במצב שאינו שומר מצוה ולפעמים גם בפרהסיא כמו אינו שומר שבת כראוי לפרטית. נצייר לנו מצב שכזה בחיי משפחה, שבא לפני בי"ד של הרבנות ויש בו מקום עיון רציני. יהודי אחד, שבדרך כלל נחשב ליהודי חרד ושומר מצוה ושייך לביכ"ג אורתודוקסי, נתאלמן ורוצה לישא אשה נכרית חשובה, המצהירה וגם מוכיחה כי זה מכבר גמל ובושל אצלה הרעיון להתגייר ולהתנהג ביהדות בשלמות. לכאורה ענין זה נראה פשוט שאפשר לגייר אחרי חקירה ודרישה כנהוג. אולם החקירה העלתה

עליו, כי היהודי הוא מחלל שבת ע"ז שהוא מבקר בשבת קדש שלש שעות במשרד השייך לפירמה לא יהודית שהוא אחד המנהלים שלו. כשנשאל אם הוא מחלל שבת שם ענה שהוא בדרך כלל נוהר מכל מלאכה (אגב: ידוע שאינו מעשן בשבת אעפ"י שבימות החול רגיל לעשן, וגם אינו נוסע למשרד ההוא בשבת אלא הולך ברגל אעפ"י שיש בזה מאמץ מיוחד). אולם לפעמים הוא צריך לחתום על מסמכים וגם נאלץ להתקשר טלפונית כמה פעמים ואי אפשר לו לעשות הקשר ע"י נכרי. כשדנו עליו אם לגייר את האשה שבדעתו לישא היו כאלו שהחליטו בשלילה, מסברה פשוטה, האיך תזהר האשה ממלאכות שבת כשהבעל אינו נוהר? אכן מכיון שנתברר שבביתו אין שום חילול שבת, לא במטבח ולא במקום אחר וכל שכן שאין שם בשול או כביסה וכדומה. — חיוו כמה ת"ח דעתם לקבלה. אכן מדברי אחיעזר שהבאתי קודם רואים שהוא מקיל גם באופן שכזה, שהרי אלו דבריו שם (בתשובה כ"ו): „היכי שברור הדבר שבודאי יעבור על איסורי תורה חלול שבת ואכילת טריפות ואנו יודעים בברור כוונתו שאינו מתגייר רק לפנים ולכו בל עמו, הרי אומדנא דמוכח שמה שאמר שמקבל עליו המצוות לאו כלום הוא, א"כ זה חסרון בקבלת המצוות דמעכב". מתברר מזה שבמקרה הנזכר דעת הגהמ"ח שאין קבלת המצוות נפגעת ע"י כך שהבעל מחלל שבת ולכן כשיש צורך דחוף בשביל המשפחה היהודית כולה יש לסמוך ע"ז והמיקל לא הפסיד.

במיוחד יש לזכור את הנקודה הזאת כשבאת משפחה מרוסיה ויש שם סיבוך בעניני משפחה ובהרבה מקרים הצד היהודי זקוק גם הוא לתיקון רב, כי שם ה"י קשה כקריעת ים סוף לשמור את המצוות, בודאי שאנו מחוייבים לחוס על שלמות המשפחה ולהסתכל במצבה מתוך השקפת תורה"ק בלי חששנות יתירה חסרת-יסוד. וכמו שראינו הרבה מקרים, שהבעל לצערנו מחלל שבת ואשתו היהודיה שומרת הכל בקפדנות ואינה נגררת אחריה, כן אפשרי הדבר גם בגיורת ואין לעשות ק"ו פריכה בנדון זה.

ד

ומכיון שהזכרתי את יהודי רוסיה אני מוצא את עצמי מחויב לומר כי חלילה לנו להתיאש מהיהודים שם בנוגע לשמירת היהדות. יש יסוד להאמין כי כשנזכה ונחיה להביאם לכאן נוכל בעז"ה להשפיע עליהם, לקרבם יותר ויותר לאמונה שלמה ותקיפה בהקב"ה ובתורתו הנצחית, עד שמאלה יהיו במשך הזמן גם מחזיקים ומגינים של עקרי היהדות הנאמנה נגד זרמי הכפירה ותנועות של פורקי עול. תקוה גדולה זו מבוססת על ההגיון הבריא ועל ידיעה נכונה במאורעות הסטוריים שלנו, וכדאי להאריך קצת בהשקפתי זאת, המשמשת נקודת דחיפה בנוגע לגירום של המעורבים במשפחות יהודיות שבין העולים:

השכל מחייב כי אלה העולים ששמעו כבר הרבה-הרבה גאומים תיאורטיים מכל סוגי הדברנים הקומוניסטיים על שלילת האמונה בכח עליון ובתורה ומסורת, וכי האושר יבוא לאנושות באחווה ושלוש שהקומוניזם יביא; ויחד עם זאת ראו בעליל את גודל האכזריות שלהם ואת האנוכיות הגסה שעוקרת כל רגש של ידידות ושל אהבת הזולת, עד שראשי המדינה שלהם הוציאו להורג את מיטב חבריהם בתנועה, מפני חשש התחרות בעתיד, — אלה מרגישים את הזיוף והשקר שבתנועה הזאת. והנה חכמינו אמרו לנו כלל גדול: כל הכופר בעבודה זרה כאילו מודה בכל התורה כולה, לאמר הוא כבר קרוב לדרך הנכונה ובלא ספק יכיר את קדושת התורה, אחרי שנוכח באפסותן של מיני עבודה זרה.

ולכן היהודים שיבואו אלינו, אחרי סבלם הממושך שם, וגם אלה הנכרים שנתערבו במשפחותיהם והיו שותפים לסבל ולקבלת השמצות, כשיתגיירו יכירו וידעו להבין אמתת דת קדשנו ואת המוסר הטהור והמזהיר שביהדות. אכן לא על הגיון והשערת השכל בלבד מבוססת תקותנו באחינו וגם באלה הנכרים הנלוים כי גם דוגמאות מההסטוריה הנפלאה של עם ישראל מאשרים את תקותנו הזאת. בתלמוד נזכר הרבה פעמים, כי אחרי החורבן כששארית ישראל הלכה בגולה וסבלה רדיפות והשפלה מן הגויים באה תופעה מוזרה שהרבה גויים התאמצו להתגייר, ומהם מנהיגים ובעלי השפעה בעמים. די להזכיר את דברי ר' לוי כי נבזרודן, מפקד עליון של צבא בבל, אשר שפך דם ישראל כמים, נהיה לבסוף גר צדק, וכן גם גירון קיסר שמורעו יצא התנא הקדוש ר' מאיר. כן גם נזכרים שמות של הרבה גדולים אחרים, שמעיה ואבטליון היו מבני בניו של סנחריב; מבני בניו של המן, מב"ב של סיסרא למדו תורה בירושלים; וכן עוד רבים. מתלמידי הלל הזקן היו בן בג"ב, ובן האיזא ולדעת כמה מפרשים היו גרים, ולפחות מזרע גרים. זה מראה כי גם ממצב של שפלות זרח אורו של עם ישראל ומשך אליו הרבה מגדולי האומות, ששאפו להכנס לאומה זו. אלא אחרי דורות שנשארו זמן רב בגלויות ובמצב מדוכא נפסקה השאיפה, כמ"ש „חכמת המסכן בזויה“.

אכן עתה כשזכינו לחזות באתחלתא דגאולה הולך ומתקרב אלינו מאורע של קיבוץ נדחי ישראל, ובעז"ה תלך תנועה זו ותגדל בכמות ובאיכות ותתלוה אליה גם התקרבות למקור החיים שלנו, לדת קדשנו להפצת התורה ולחיי תורה בפועל. הסמנים הראשונים מתבלטים בחיי אחינו ברוסיה, שמצב הרוחני שלהם היה ירוד כ"כ עד שבחלקם הגדול סרו מהמסורת המזהירה שלנו ולא מכירים את תפילותינו. והנה כמו פתאום החלה תשוקה פנימית לדפוק בלבם להתקרב אל גוף האומה בארץ ישראל וגם אל הלך הרוח שלה. „כאשר אינך יודע איזה דרך הרוח“ אומר קהלת, כן אין לפרש מהיכן באה ההתעוררות הזאת, וכל מה שהשליטים מתאמצים לכבות את השלהבת שבלב היהדות. — היא מתלקחת יותר ויותר. אצל שמשון הגבור כתוב „ותחל רוח ה' לפעמו“ — אומרים חז"ל שהיה

כזוג המקשקש. הציור הוא נפלא כי כשמקשקשים בזוג על יד תינוק הוא מתחיל להסתובב אנה ואנה ומתאמץ למצוא מהיכן יוצא הצלצול, כן היה אצל שמשון. כשנתעורר לא ידע מה לעשות ברוח הגבורה שפעם בלבד, עד שהבין כי נשלח מאת ההשגחה העליונה לעזור לבני עמו הסובלים כל כך מלחץ שכניהם.

רוח זה הולך ומתפשט בקרב אחינו והם שואפים לצאת ולהתחבר עם גוף האומה וכשיבואו יתבלטו כחות גנוזים וטמירים שבקרבתם ואז אנו מקוים שיתנער גם מכל האבק של כפירה והתנכרות ליהדות ויראו (י' פתוחה) את כחם הפנימי באמונה בה' ובתורתו ובחיי מוסר אמיתיים וביסוס החיים החמריים והרוחניים של האומה כולה. אין תקוה זו בגדר חלום כי נזכרת היא במליצות נשגבות שבכתבי הקדש ודבר אלקינו יקום לעולם.

ובכן אנו מצפים לתנועה כבירה בין היהודים לעלות לארץ וזה מחייב אותנו להתכונן לקראת המשימה הגדולה בשתי בחינות. קודם כל עלינו להתאזר בסבלנות הנובעת מאהבת ישראל עמוקה, להראות להם פנים מסבירות עם רחשי אחזה. יזכחו מהרה כי אך שקר ענו מציקיהם על היהודים הדתיים המסורים לתורה ומצוותיה ויכירו את הזוהר שישנו באהלי ישראל אשר רוח האמונה שוררת שם. ואת רגשות החמלה והחסד הממלאים את לבם. שנית — יכוננו אולפנים לא רק ללימוד השפה אלא גם לידיעת היהדות.

לשם כך צריכים להזהר כי הטפול באלה הזקוקים לגירות כד"ת יהיה בעדינות ובהבנה במה שעבר על אחינו במצוקה הרוחנית שלהם. אח"כ נשתדל להפיץ ביניהם ניצוצות מזהר התורה ומקוים שזה יכה שורש בלבם.

ולפני שאגמור עלי למלא הבטחתי לפרש קצת את גירות הקטנים. בעיה זו תבוא לפנינו כשתגבר העליה משם. בין הזוגות המעורבים יהיו מקרים אודות נשים נכריות שישבו לרוסיה וישאירו את הילדים לאביהם. היה מקרה כזה בתל אביב שהאשה דרשה מהרבנות לקחת את הילד תחת פקוחם. הבעל רצה אמנם לגדל בעצמו את הילד אבל האם חששה מפני „אם חורגת“, וחשבה כי הרבנים יכולים לשלוח אותו למוסד תחת פקוחם. השפענו על האשה שתסכים להשאיר את הילד ברשות הבעל ואנחנו נפקח שחינוכו יהי טוב ויעיל. למדנו מזה כי לבעל היהודי ישנו רגש של חמלה יותר עמוק מאשר לנשים נכריות המוכנות גם לשלוח ילדיהם למוסדות ילדים ולפעמים לא מעונינות בהם אח"כ. אם יקרו דברים שכאלה צריכים לגייר את הילדים גם כשהאב מביאם אעפ"י שלפי הדין הבא מן הנכרית אינו בנוי, אבל בכ"ז יש לו דין של אפוטרופוסות לכמה ענינים מפני שהבן הרי יצא מחלציו וכאן אין מקום להאריך.

חוץ מזה מפורש ברמב"ם (פ"ח מהל' עבדים הל' כ') וז"ל: „ישראל שתקף עכו"ם קטן, או מצא תינוק עכו"ם והטבילו לשם גר הרי זה גר, לשם עבד הרי זה

עבד". אמנם בלחם משנה מתקשה בהלכה זו, אבל בכל אופן זוהי הלכה שאין עליה חולק. ובודאי כי האב שמאכיל אותו ודואג למחסוריו והוא מיוצאי חלציו שיש לו זכות לגיירו על דעת בי"ד. ובכן ילדים שישארו כאן נקל להטבילם ליהדות על דעת בי"ד ולחנכם על ברכי דת קדשנו ויש תקוה טובה לאחריתם.

במקרה שהזכרתי שהיתה האם לפנינו ברבנות קבלנו הבטחה מהאב כי ישלח את הבן ללמוד עניני היהדות וגם הבטיח שיחזיק אותו בביתו של אחד מקרוביו שהוא בית כשר בשלמות. אכן מסופקני מאד אם נוכל להתנות תנאים כאלה עם העולים החדשים משם, כפי שאמרתי קודם, למען לא יביטו ע"ז בעין לא טובה כאילו רוצים להתגרות בהם, אבל נקוה לה' כי הילדים שיתגיירו על דעת בי"ד יהיו כולם יהודים שלמים ונאמנים.

הבה נקוה כי נזכה לחזות בקרוב בגאולתנו השלמה ובקבוץ הגלויות במהרה וה' יערה ממרום רוח טהרה בלבבות לקרבם לעבודתו ולתורתו ונשמח בביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן. —